Foredrag i Haderslev Stiftskonvent den 8. juni 2005

John Shelby Spong – Reformator eller kætter?

Tak for indbydelsen! Det er jo lidt som at komme hjem at komme herover til Haderslev Stift, hvor jeg er født og båren.
Der var for en del år siden en mand fra Fredericia, viste det sig, der var kommet i kirke i Udby på Fyn, hvor jeg er præst nu – og efter gudstjenesten hilste han på mig ude i våbenhuset med ordene: Du skal da ikke være præst herovre på Fyn – du skal se at komme til Jylland. Jeg ved ikke, hvad der var grunden, men måske har han syntes, at min forkyndelse passede bedre i Jylland end på Fyn, men det er jo så også en del år siden – og der er sket meget siden da. – i hvert fald for mit eget vedkommende.
Jeg kom aldrig hjem til Jylland – men må nøjes med at stå ligesom Svante i sin tid derovre i det fremmede og stirre med længsel mod Jyllands kyst.

Jeg vil gerne have lov at begynde på det lidt personlige plan – dels fordi det er det mest spændende – for mig selv i hvert fald – men også fordi jeg gerne vil sige lidt om det at være præst i dag. Det hænger nemlig nøje sammen med Spongs anliggende.
Min morfar var præst – bl.a. i Sdr. Stenderup, som jeg næsten kan se hjemmefra, og senere i 1920 kom han så til Dybbøl og Sønderborg som præst og senere provst. Dette præstehjem, som de havde med fem børn og en klart formuleret og fast og urokkelig tro, står for mig som indbegrebet af god gammel solid indremissionsk kristentro. Min mormor var præstekone – ja, hun var egentlig matematisk og historisk interesseret som ung i Horsens og ville have studeret, men så kom min morfar i vejen, som hun sagde, og hun begyndte at bage rugbrød i Thyregod præstegård. Præstehjemmet og troen var deres liv. Min mormor havde i øvrigt den vane at strø om sig med tyske Sprichwörter – og et af dem hun brugte flittigst var dette: O Herr Gott – bewahr mein Haus für Theologen und Weggelaus – og det tror jeg såmænd, hun mente, for troen var for hende ikke til diskussion, men en given ting. Hun var langt ude i familie med Regine Olsen, hvis portræt hang over hendes skrivebord, og da jeg som ung stud teol prøvede at overbevise hende om Søren Kierkegaards fortræffelige tanker, affærdigede

hun det med ordene: Ja, det er muligt, men hvordan kan man tage et menneske alvorligt, dere bryder en forlovelse.
Det var troen og den kristelige moral, de levede på, forkyndte og opdrog deres børn i. Den prægede deres dagligdag og dagligsprog, hvor Guds navn ofte blev nævnt – jeg har nogle vidunderlige breve fra dem fra krigens tid – det var ikke kortfattede e-mails, men en lind strøm af velsignelser og forbøn. Dejlige breve! De bad som den selvfølgeligste ting i verden alle de faste rituelle bønner osv.osv. Der var for os børnebørn en egen fred og tryghed ved at komme i hjemmet i Sønderborg med den manende indskrift over døren: Soli Deo Gloria – fordi det hele var så givet, som møbleringen i hjemmet, der altid var den samme.

Og det skyldtes måske også, at mine forældres præstehjem i Gårslev var anderledes dér midt i århundredet i 50'erne. Det indremissionske og det givne var på stærkt tilbagetog – min far syntes, han skulle være præst for både de missionske og de grundtvigske – og gad vide, om han ikke var lidt splittet i sin teologi - søgende måske endda stillet overfor den tiltagende sekularisering og pluralisme i samfundet. De flirtede med Oxfordbevægelsen engang i deres ungdom – og jeg tror sågar også med Pinsebevægelsen. De giftede sig i dølgsmål i Gauerslund, fordi min far ikke var færdiguddannet. De syntes, de skulle give deres børn en mere fri opdragelse, end de selv havde fået - hvilket de vistnok i øvrigt fortrød. Min mor fik arbejde udenfor præstehjemmet som lærerinde i Fredericia og blev selvfølgelig overanstrengt - min far fik mavesår – og det var ikke så ligetil at være præstefamilie på landet i et splittet landsogn og måske også med et søgende sind. De flyttede om i deres hjem mange gange, når de havde været på auktion i Vejle og købt møbler – præster havde jo heller ikke dengang nogen penge - og til sidst flyttede de selv til Vestjylland.

Jeg nævner alt det her, fordi der for mig er noget tidstypisk over det, sammenlignet med udviklingen i øvrigt. Det er ikke blevet nemmere at være præst i Danmark i løbet af det 20. århundrede.
I slutningen af århundredet blev jeg selv præst – først i Grønland og så på Fyn og skulle finde mine egne ben som sognepræst i fire små nordvestfynske landsogne. Og jeg kan allerede nu sige, at vi flyttede om ustandseligt.
Det gik rigtig godt i den første tid, hvor vi deltog i sognelivet med hud og hår og fire små børn, hvilket vel også var en leven op til de vigtigste forventninger i

sognene, hvor præsten og præstens familie var et samlingspunkt – et ikon nærmest, som skulle være - ligesom kirken - meget synlig i sognelivet. Allerede inden jeg blev indsat, stillede jeg til det første åbenthus i anledning af en 75-års fødselsdag. Min indgang i sognene var formidabel! Typisk nok var der et kirkeblad, som jeg hurtigt fik lavet om til et moderne Sogneblad – og alle klappede.

Efter syv fede år fik jeg orlov, og vi rejste tre år tilbage til Grønland, hvor jeg bl.a. fik tid til at reflektere over det at være præst – som jo ikke bare er at leve op til sognefolkets forventninger om synlighed og deltagelse som cereomonimester og familiefar - båltaler og dilettantskuespiller – og spille firkort med degnen. For de kom jo ikke i kirken! I hvert fald kun et fåtal. Det var jo ikke evangeliet om Kristus, der betød noget – men først og fremmest landsbysammenholdet og sognelivet – og hvor var Kristus i det? Jeg følte at både jeg selv og kirken blev taget som gidsel af landsbyideologien og det folkelige fællesskab.

Vi kom hjem igen, og så blev jeg provst – og det er - som Johan Thastum plejede at sige, før han gik af - sjovt at være provst, og det tager megen tid, men det er også en spændende udfordring, der involverer mange aspekter i kirkelivet. Ikke mindst struktur og ledelse og hele det nye koncept der kommer af, at vi lever i sådan en brydningstid, som vi gør. En forandringsproces fra topstyret institution til værdibaseret virksomhed – det er vanvittigt spændende… men det er et andet foredrag, som Erling Andersen gerne vil holde for jer.

Men det er som om, det ikke er nok alligevel – for samtidig er jeg jo præst og er sat til at forkynde evangeliet om Kristus. Også selv om det ikke er det, der forventes først og fremmest – så forventer jeg det af mig selv – og det er den uhyre vanskelige opgave, mange præster står med, tror jeg – som også er frustrerende, netop fordi det tydeligvis ikke er det, der først og fremmest forventes af en præst i dag. Jeg har efterhånden læst mange ansøgninger til præstestillinger, og det er påfaldende, hvor lidt, de fleste handler om teologi – lidt vage vendinger om, at man står i midten af dansk kirkeliv med hang til det grundtvigske - og hvor meget de handler om alt muligt andet. Det samme gjaldt i øvrigt min egen ansøgning i sin tid.

Karakteristisk nok kæmpede jeg efter hjemkomsten fra Grønland en brav kamp for at få Sognebladet omdøbt igen til Kirkeblad, men det endte med et kompromis, så det nu hedder Kirke og Sogn…

Og nu kommer jeg så omsider til John Shelby Spong, der dukkede op en kold og regnfuld januardag i 2003 i radioens program 1, hvor jeg tilfældigvis kom til at høre Egon Clausens Læst og påtalt om denne forkætrede biskop i Newark, USA, der sagde disse provokerende ting om Gud og om kirken og om det at være troende i exil, som han sagde om sig selv.

Den gik lige ind, kan man sige – og set i bakspejlet tror jeg det skyldtes, at jeg her øjnede en mulighed for at forkynde Kristus på en måde, så både jeg selv og også moderne, oplyste fynboer muligvis ville lytte.

Jeg købte en del af hans bøger over nettet og slugte dem med begærlighed sammen med andre bøger af mennesker, der kæmpede med de samme problemer om at forkynde troværdigt i dag.

Biskop John Robinson, der er Spongs store forbillede og mentor, der med sin lille bog Honest to God allerede tilbage i 1963 gjorde opmærksom på nødvendigheden af forandring i den forestillingsverden, der bar forkyndelsen. Den blev samme år oversat til dansk under titlen Oprigtig overfor Gud og vakte en heftig men desværre vistnok kort debat.

Den bog blev af stor betydning for ikke at sige lidt af en åbenbaring for Spong, hvis udvikling selvfølgelig også er bestemt af hans egen fundamentalistiske og racediskriminerende baggrund i Sydstaterne, som han gør voldsomt op med.

Men han henviser også til engelske teologer som Don Cupitt, hvis lille bog Efter Gud er oversat til dansk – Michael Goulder, hvis teori om evangeliernes liturgiske oprindelse, Spong har taget til sig med bogen Liberating the Gospels – og så selvfølgelig til de teologer, som jo for længst har tage spørgsmålene op som Paul Tillich, Bultmann og Dietrich Bonnhoeffer. Og endelig til nutidige amerikanske teologer som bl.a. Robert Funk, der startede The Jesus Seminar, hvor Spong selv er Fellow – John Dominic Crossan og Marcus Borg, som jeg selv læser med stor fornøjelse i øjeblikket. Teologer, som er meget optaget af den historiske Jesus. I det hele taget lægger Spong ikke skjul på, at der ikke er så meget nyt og originalt i hans egen teologi. Han er først og fremmest formidler.

Og midt i hele dette teologiske arbejde og hele den selvransagelse omkring min egen forkyndelse – så dukker Thorkild Grosbøll op på scenen for et par år siden og provokerer hele det kirkelige borgerskab med det særdeles medieegnede budskab om præsten, der ikke tror på Gud.

Alle disse forskellige teologer har det anliggende til fælles, at det er vigtigt for dem at kunne forkynde Kristus i et sprog, som folk i dag forstår – og som de lyt-

ter til i stedet for at flygte fra det, fordi forestillingerne forekommer dem uhyrlige.

Det er f.eks. vigtigt for dem ikke at gøre en tids- og stedsbestemt gudsforestilling til den eneste sande måde at tale om Gud på. Og der er det jo så, Spong hævder, at den såkaldt teistiske gudsforestilling ikke længere går an som eneste gyldige forklaringsmodel, når man vil forkynde kristendom. I hvert fald ikke uformidlet. Det er den forestilling, den engelske teolog Richard Swinburne har defineret således:

> *En slags person uden krop, som er evig, fri, i stand til alt, alvidende, fuldkommen god, al menneskelig tilbedelse og lydighed værd, universets skaber og opretholder.*

Sammen med den teistiske gudsforestilling falder ifølge Spong også en bogstavelig opfattelse af skabelsen, inkarnationen, forsoningen, opstandelsen og genkomsten – alle sammen grunddogmer i al kristen ortodoks teologi.

Og nu bliver det så spændende og vigtigt at få formuleret det her rigtigt, så forargelsen kan lægge sig og samtalen fortsætte..

For der er jo ikke så få mennesker, der ikke for nogen pris vil forlade deres traditionelle tro – og ikke et ondt ord om det. Jeg tror, min morfar og mormor døde trygt og fredfyldt i deres barndoms tro efter deres gode, lange og virksomme liv i tjeneste for Gud og deres næste – altså den tro, som de havde fået overleveret fra deres forfædre, og som de levede på og følte som en hellig pligt at give videre til næste generation. Der er rigtig mange mennesker, der på denne tro har levet et godt og virksomt kristenliv. Og der er rigtig mange mennesker, der slår syv kors for sig, ryster på hovedet og måske endda bliver både ærligt bekymrede og vrede, når de hører Spongs og andres rystende frontalangreb på trosbekendelsen og de kristne grunddogmer.

Men der er altså også flere og flere mennesker i dag, der så at sige er stået af. De kan ikke med deres bedste vilje forbinde noget væsentligt med denne traditionelle trosforestilling – eller for den sags skyld med kirkens trosbekendelse, som de derfor har forladt – uden at der er kommet noget væsentligt i stedet. Det er dem, for hvem Gud er død, men de savner ham. Med den amerikanske forfatter Edna St. Vincent Millay, som Spong citerer:

> *Mennesket har aldrig været den samme, siden Gud døde. Han har taget det ret hårdt… Han klarer sig nogenlunde, når det er lyst… men det hjælper ikke. I det øjeblik, det bli-*

ver mørkt, når natten melder sig, går han ud og hyler ved Guds grav. (Fra: Samtale ved Midnat.)

De søger så indhold og substans i tilværelsen i buddhistisk, taoistisk, psykologistisk, filosofistisk eller materialistisk visdom - men det holder sjældent ret længe. De opdager måske, at de bruger det meste af deres liv på produktion og forbrug, og det kan man som bekendt ikke leve af. De savner Gud. De savner den fædrene Gud, de har forladt, og derfor finder de sig selv i exil – smidt ud af barnekammerets tryghed – smidt ud hjemmefra på en ørkenvandring mod et ukendt mål – for så vidt også smidt ud af kirken, fordi den ikke vil eller kan svare alvorligt på deres åndelige spørgsmål, men blot gentager trosbekendelsen og ritualerne, og måske oven i købet udtrykker overbærenhed med eller foragt for moderne menneskers åndelige søgen i New Age eller Troens Supermaked – hvis den da ikke ligefrem slæber dem for retten anklaget for kætteri mod den sande lære, eller ydmyger dem offentligt ved at behandle dem som uvorne skolebørn, der skal skrive trosbekendelsen 50 gange på tavlen! Kirken har svært ved at forholde sig til det faktum, at der faktisk er mennesker derude, for hvem det ikke er nok at blive tilsagt deres synders nådige forladelse i Jesus Kristus Vorherre.

Det er til disse mennesker, Spong taler – og det gør han efter min mening med vægt og med stor indlevelse og dygtighed, for han er selv en troende i exil – selv smidt ud hjemmefra så at sige – fra hans egen kristne og kirkelige og i øvrigt også folkelige baggrund i Sydstaterne. Derfor virker hans bøger og foredrag så oprigtige og befriende på mange mennesker, der kan genkende deres eget liv i hans beskrivelser.

Nu er han altså præst gennem mange år og biskop i Den anglikanske Kirke gennem 20 år, og hans budskab er selvfølgelig, at Gud ikke er død, men det er den teistiske gudsforestilling til gengæld, hvis den bare forkyndes uformidlet til tro. Derfor er vi nødt til at tale om Gud og om dogmerne og om troen på en helt ny måde, hvis kristendommen igen skal få betydning og give vores menneskeliv substans. Det er ikke nok at forlange en tro på det overnaturlige eller en tro på dogmerne. Det er ikke gjort med at stå skoleret og fremsige trosbekendelsen igen og igen. Måske skal vi holde op med at stille hinanden det inkvisitoriske – og vel i virkeligheden ekskluderende - spørgsmål: Tror du på Gud? Tror du på det her? Der kommer ikke noget godt ud af den slags spørgsmål, fordi vi så nemt som ingenting taler fuldstændig forbi hinanden. Som bekendt foreslog

Paul Tillich en 100 års pause i brugen af ordet Gud – måske skulle vi gøre det sammen med ordet "tro". Prøv f.eks. at sige "længes efter" i stedet for "tror på."

Vi er også tvunget til at tale anderledes om Jesus, end vi måske er vant til, så han igen kan blive levende virkelighed – også for moderne, oplyste mennesker, der har opgivet at se en sammenhæng mellem Jesu liv og deres eget.. Derfor er vi – tror jeg - nødt til at søge bag om fortællingerne om ham til den historiske person, der skabte disse fortællinger. Det har i hvert fald haft betydning for min egen udvikling. Og ikke blot at diskutere, hvem han var – men også hvad han ville. Vi har måske lært at fokusere for meget på lidelseshistorien som det egentlige med et langt oplæg i evangelierne. Der er moderne teologer, der prøver at fokusere mere på lignelserne og jesusordene – og som typisk nok betragter lidelseshistorien som et appendix.

Endelig er vi nødt til at overveje vores selvforståelse som kirke, så kirken ikke bare fremstår som en institution, hvor man kan hente belæring om den rette og ene tro, og som lever i den formening, at blot budskabet gentages ofte nok, så vil det også bære frugt – og gør det ikke det, så er det ikke vores, men Helligåndens problem. Den megen vægtlæggen på, at vores kirke er en bekendelseskirke med et fælles bekendelsesgrundlag, er ikke længere tilstrækkelig, viser det sig med al tydelighed, når vi stilles overfor disse nye udfordringer. Det er en afsporing af en meget vigtig teologisk samtale, når kirkens enhed pludselig bliver vigtigere end alt andet. Også vigtigere end sandheden.

Men det er klart det møder modstand. Mange mennesker føler sig forulempet af Spongs tanker – både i USA og herhjemme, og jeg har da også selv høstet en del utak, når jeg offentligt har advokeret for disse såkaldte uhyrligeder. Det er, som Spong også selv anfører, ofte præster, der går hårdt imod hans tanker – meget hårdt – måske fordi de føler sig som troens vogtere, der skal værne sognebørnene mod falk og høg - mens opbakning og opmuntring generelt kommer fra lægfolk, der nu ser en mulighed for et autentisk kristenliv derude langt fra hjemmet.

Men det udspringer selvfølgelig af bekymnring for kirkens og forkyndelsens fremtid, og det spørgsmål, man ofte støder på fra alvorligt bekymrede mennesker er dette: Hvad bliver der overhovedet tilbage, når I er færdige med at be-

handle Bibelen og Bekendelsen efter forgodtbefindende – det bliver tomt eller fattigt, som min egen biskop hævder - der bliver intet andet tilbage end en fad humanisme. Også mine hårdt prøvede kolleger i Middelfart provsti er bekymrede – som præsterne i Middelfart plejer at sige det: Vi beder for provsten!
Og den bekymring er selvfølgelig forståelig og skal tages alvorligt, men den er efter min bedste overbevisning også uberettiget.
At stille spørgsmål til den teistiske gudsforestilling er ikke nødvendigvis udtryk for hverken humanisme eller ateisme.
Allerede Biskop Robinson imødegår den forventelige anklage for ren humanisme i Honest to God – f.eks. ved at sammenligne de to tilsyneladende ens udtryk: "Gud er kærlighed" og "Kærlighed er Gud." Det første er den kristne påstand på trods af alt, hvad der måtte tale imod det i vores bitre livserfaring: Jamen, Gud *er* kærlighed! – den anden er den humanistiske målsætning for et bedre liv i verden: Vi bør være mere kærlige overfor hinanden. Og det er jo fint nok, og det bør vi også, men det er ikke kristendommens pointe. Kristendom er *ikke* humanisme, og det er for nemt bare at affeje disse troende kirkefolks anliggende med den dom, at det bare er humanisme i forklædning! Men hvad er det så?

I en artikel omkring Påsken her for nylig stiller Spong selv spørgsmålet om, hvad der bliver tilbage, når det teistiske koncept forsvinder, og han svarer: *Alt* bliver tilbage- og jeg vil tilføje for egen regning: og mere til!
For det handler jo ikke om at ændre ved *indholdet* i den kristne forkyndelse – det handler om at ændre *formen* og dermed forhåbentlig gøre den kristne sandhed forståelig og begribelig – også for mennesker, der ikke kan med de gamle formuleringer. Eller sagt med andre ord: Det handler om at gå bag om de gamle, smukke teistiske formuleringer, som teologer har benyttet sig af lige siden evangelisternes dage, og spørge efter, hvad der fik disse mennesker i sin tid til at formulere sig, som de gjorde. For vi tror vel ikke på dogmerne som sådan eller på Bibelen som sådan eller på trosbekendelsen – men på det, der skabte disse udtryk – først og fremmest Kristus selv. Det er fra Kristus alt det andet udspringer – også vores gudsforestillinger.

Det er vel også defor vi nu igen ser en opblomstring af forskningen omkring den historiske Jesus – i hvert fald i USA. En forskning, som Spong har været med til at viderebringe til almenheden bl.a. gennem bøgerne This Hebrew Lord

fra 1988 og ikke mindst Liberating the Gospels fra 1996, der bygger på Michael Goulders ikke særlig anerkendte forskning over evangeliernes liturgiske oprindelse.

Så det handler for så vidt ikke om at fjerne noget fra overleveringen – men om at påtage sig det kæmpearbejde med frygt og bæven at søge at forstå og personligt leve sig ind i, hvad der skabte den tids- og stedsbestemte overlevering, og så søge at formulere det samme indhold i et moderne sprog, der rører mig, bevæger mig, tiltaler mig selv og dermed også min tids mennesker. Det er det, der må være opgaven for enhver prædikant, som ikke blot skal viderebringe overleveringen fra en bestemt tid, men først og fremmest skal formidle sit eget møde med Kristus og med den Gud, Kristus forkynder. Det er det, der er så spændende at høre i en prædiken – alt det andet, det kan man slå op i enhver teologihistorie.

Alle de gamle formuleringer er menneskeskabte – så vældige de end kan være i deres fantastiske, poetiske og mytologiske formuleringer – de er menneskeskabte og tidsbestemte – ikke eviggyldige. Men det er til gengæld det, de skriver om, og eviggyldige sandheder må tages op af hver ny genration og formuleres igen og igen. For vores vedkommende er det vel netop, hvad teologi handler om. Det er derfor, vi prædiker.

Og det spændende ved det er, at de gamle formuleringer og forestillinger bliver levende igen, fordi jeg nu ser dem på en ny måde – ikke som eviggyldige sandheder, der *skal* tros, for at jeg med rette kan kalde mig kristen – for ikke at sige præst - og være med i det gode kirkelige selskab – men som det, de er – som det, de altid har været – vidunderlige menneskelige vidnesbyrd om det guddommelige nærvær i vores liv, som møder os i Kristus. Ved at pille dem ned fra den piedestal, de så forkert var anbragt på – og hvor de stod som stive og døde støtter, der herskede uindskrænket med deres troskrav over mit og mange andres kristenliv – kom de ned på jorden og dermed blev de pludselig levende igen.

Og det er, som Spong skriver i sin påskeartikel – måske netop hvad opstandelse i virkeligheden handler om. At det, som var stift og dødt og forstenet nu kommer dig smilende og meget meget levende imøde. Som han skriver:

"Forklaringer følger altid efter oplevelsen, men forklaringerne er altid menenskelige forsøg, fejlbarlige, bundet af tid og sted. Forklaringer er altid bundet af fortællerens verdensbillede. Ingen forklaring holder evigt. Men hvis oplevelsen er ægte og sand, så har den magt til i hver ny generation at skabe nye ord og formuleringer til at viderebringe den sandhed, som er eviggyldig. Det er faktisk, hvad Jesu opstandelse i virkeligheden handler om."

Jeg tror ikke på treenighedslæren – jeg tror ikke på dogmet om jomfrufødslen – jeg tror ikke på forsoningslæren – men jeg er dybt afhængig af og føler mig stærkt forbundet og i slægtskab med den Kristus, alle disse smukke gamle formuleringer peger på – og med den Gud, der møder mig i denne Kristus.

Så ikke blot bliver alt tilbage – nej alt bliver levende på en måde, som det ikke har været før. Og derfor har jeg heller ingen problemer med det inkvisitoriske spørgsmål om, hvordan i alverden man som præst kan stå og fremsige trosbekendelsen søndag efter søndag, når man nu tydeligvis ikke tror på noget af det. Jeg fremsiger trosbekendelsen, beder til Gud, deltager i gudstjenestens teistiske ritualer og læser Bibelen med dyb veneration, ærefrygt og inderlig glæde – faktisk giver det mening som aldrig før!

Jeg tror, det er dette fænomen, den amerikanske teolog Amos Wilder ifølge Anders Nielsen karakteriser som "den anden naivitet" – eller som Wilder selv siger det i bogen Early Christian Rhetoric fra 1961: *"Hvad der er brug for, er en slags naivitet i ordets bedste betydning, for hvilken troens virkelighed er virkelig, uden at den dermed flygter fra det almindelige menneskeliv."*

Og tro er her naturligvis forstået som hjertets inderlige tiltro, tillid og fortrolighed – og ikke – slet ikke – som gold og påståelig anerkendelse og fastholden ved det utrolige eller ved det, vi ikke kan vide.

Den falske problemstilling mellem tro og viden, som har martret kirken siden oplysningstiden, har en ikke ringe del af æren for den misere, kirken står i i dag. Det er min opfattelse, at Wilder og Spong og mange andre teologer forsøger at komme bag om denne konflikt, som fordrejer selve trosbegrebet - til den trosopfattelse, den retorik og måske endda livsopfattelse, der i sin tid skabte evangelierne.

I Liberating the Gospels, som han selv kalder sin bedste bog, gør Spong meget ud af Michael Goulders tese om evangelisternes midrash-metode, der meget kort fortalt går ud på at tage de store øjeblikke i folkets hellige historie og omplante dem til nutiden med Jesus som hovedperson. På den måde bliver evangelierne alt andet og meget mere end historiske rapporter over Jesu liv, der skal tages bogstaveligt.

Med sine fantastiske fortællinger om udvandring og hjemkomst er Bibelen måske selv det allerbedste vidnesbyrd om den proces, ethvert menneske må gen-

nemgå fra tillidsfuldt barn til kritisk voksen og tilbage til den tillidsfulde tiltro til livets fantastiske mysterium. Og måske begår kirken en bjørnetjenste mod moderne mennesker, hvis vi i velment iver for at fastholde den såkaldt rette lære, forhindrer denne proces.

Så det siger sig selv, at jeg er taknemmelig mod Spong, fordi det lige var ham, der tilfældigvis fik åbnet en dør, der har betydet nyt liv og ny bevægelse i mit stagnerende præsteliv og kristenliv – og ikke bare i mit men i mange andres – også mennesker som jeg kender, og som er blevet betaget af hele denne nye – og måske i virkeligheden oprindelige - tilgang til Bibelen og dermed til kristendommen.

Det gør ham selvfølgelig ikke ufejlbarlig, og jeg synes måske nok han har en tendens til at blive så optaget af sit mål, så han nogle gange indretter bevismaterialet derefter – men det er han jo ikke den eneste, der kan finde på.

Man kan spørge – som mange har gjort – om Spong tager ondskaben i verden alvorligt nok. Han er selv opmærksom på det, men det virker, især vel for lutherske teologer, som om ondskaben i hans univers er reduceret til resultat af en dårlig opdragelse og et levn fra kampen for overlevelsen i junglen. Er han ikke temmelig blåøjet i sin tro på menneskers evne til at leve fuldt ud – elske grænseløst og være, sådan som vi er skabt til at være, hvis blot vi får de rette omgivelser at boltre os i? Og er hans drøm om den nye kirke – den nye ekkelsia – overhovedet forenelig med livet i denne barske verden?

Men med sine fejl og mangler, som jeg tror, han selv vil være den første til at indrømme, så har Spong med sit risikable og - som han selv siger – ofte ret ensomme, reformatoriske anliggende været med til at sætte en debat i gang, som jeg finder ikke blot betydningsfuld, men nødvndig for kirkens fremtid.

For jeg er ikke i tvivl om, at Spong har ret, når han hævder, at kirkene er i dyb krise i vores del af verden – at der vitterligt er brug for en ny reformation.

Nedgangen i antallet af kirkegængere er ikke blot et dansk problem, men gælder stort set alle kristne kirkesamfund med visse mere karismatiske undtagelser. Der er tilsyneladende en dyb kløft i forholdet mellem det, som præster og teologer anser for at være kirkens kerneydelse og egentlige eksistenberettigelse, nemlig gudstjenesten og så det store store folkelige flertals interesse, der højst knytter sig til religiøse handlinger ved livets højdepunkter - hvis den da overhovedet knytter sig til kirken.

Problemet er blevet fejet ind under gulvtæppet i mange mange år, eller er blevet betragtet som et kvantitets- og ikke et kvalitetsproblem, og de forsøg på at løse det, der nu og da kommer frem, går ofte på at genindføre forne tiders mere traditionelle forkyndelse og undervisning i kristendom. Man søger typisk nok årsagen i det berømte traditionstab, og derfor skal vi have fat i børnene og de unge.
Men sådan en tilbagevenden til de gode gamle dage er ikke nogen farbar vej i længden, tror jeg. Heller ikke de mange forsøgsgudstjenester, synes jeg bærer megen frugt – jeg tror selv, jeg har prøvet dem alle sammen, så jeg bliver mere og mere overbevist om, at vi skal satse på den grundlæggende frie teologiske samtale, så vi derigennem bliver i stand til at forkynde evangeliet om Kristus i et sprog og på en måde, som gør denne forkyndelse troværdig, vedkommende og livsnødvendig for mange flere mennesker.
Jeg var forleden til et menighedsrådsmøde, hvor stedets præst lidt provokerende foreslog, at menighedsrådet selv lavede en gudstjeneste uden præstens medvirken. Provokernde i ordets bedste betydning for at fremkalde, hvad det er for en kristendomsforståelse og menneskeopfattelse, vi som præster og teologer ikke rigtig når ind til af en eller anden grund. Som det er sagt så tit: Vi svarer fantastisk godt på en hel masse spørgsmål, som ingen længere stiller.
Der ligger altså en kæmpeopgave og en fantastisk spændende udfordring og venter på præster og menigheder i disse år, og jeg synes ikke, vi har hverken tid eller råd til at lade indbyrdes stridigheder og fordømmelser af hinanden forplumre denne enorme opgave. Det minder lidt om de rasende passagerer, der kæmpede indædt om liggestolene på Titanics dæk.

Det, der er problemet for os, er kirkernes forhold til oplysning, viden, globalisering ja, til hele det kulturelle liv, der udfolder sig i dag – forholdet til menneskerettigheder, humanisme og til alle de forskellige bevægelser, der knytter sig til kulturen i vores del af verden: Moderne psykologi og pædagogik med moderne opdragelses- og undervisningsmetoder – kvindefrigørelse ikke mindst – forholdet til kriminelle og såkaldte afvigere af forskellig art osv. Bevægelser, der i mangt og meget får en ganske ublid og kontant medfart i Bibelen, hvis man læser den bogstaveligt – og som stadig møder almindelig skepsis i visse kirkelige kredse. De ti Bud må jo virke dybt krænkende for enhver, der ønsker ligeberettigelse mellem kønnene.

Hvis kirken i dag ikke er i stand til at melde rent ud, hvordan vi forholder os positivt som kirke til alt det, der optager mennesker i dag – ja, så har vi heller ingen fremtid i det moderne vestlige samfund. Så marginaliserer vi os selv, og kristendommen ender med at rykke til andre dele af verden, hvor man endnu bygger på autoritet og lydighed mod Bibelens såkaldt "klare lære".
Så klar er den altså heller ikke, og resultatet bliver i sit væsen ofte hjerteløst og umenneskeligt, når et moderne samfund f.eks. skal underordne sig en 2000 år gammel religiøs lov.

Den katolske kirke, hvis svar på rationalismen og oplysningen bl.a. var dogmet om pavens ufejlbarlighed, er tilsyneladende ifølge den nye paves programerklæring stadigvæk ikke til sinds at give tiden, hvad tidens er – at indrette kirken og forkyndelsen efter de givne vilkår, så den kan høres af moderne mennesker – tværtimod kan det synes, som om det netop er en dyd for denne kirke at være autoritær og dogmetro, hvilket da også er det nemmeste og tryggeste for mange mennesker, men samtidig dybt utilfredsstillende for flere og flere i takt med, at oplysning og viden vinder frem. Jf. Gianni Vattimos og mange andre katolikkers smertelige opgør med deres egen kirke.
Det var i øvrigt denne pave, der som kardinal Ratzinger, med skriftet Dominus Jesus for et par år siden typisk nok erklærede den katolske kirke for den eneste sande kirke og kristendommen for den eneste sande religion. Påstande, som i dag i vores globaliserede, multikulturelle og multireligiøse verden virker både forældede og arrogante på mange mennesker. Og jeg har svært ved at se linien tilbage til Jesu egen forkyndelse i en så eksklusiv og fordømmende holdning til anderledes tænkende og troende mennesker. De eksklusive stammereligioners og nationalkirkers tid bør snart være et overstået kapitel for vores vedkommende. Vi kan som bekendt lære fantastisk meget af andre folkeslags og andre kulturers og tidsaldres forsøg på at nærme sig det numinøse og det hellige, som jo altid har spillet en rolle i menneskers liv med de forskelligste udtryk og forestillinger om den guddommelige virkelighed, der nu og da gennemlyser vores menneskeliv.

Her i Danmark har kirken tilsyneladende store problemer med at finde sine egne teologiske ben, hvad både grosbøllsagen og debatten om homoseksuelles rettigheder vidner om med al tydelighed – men også kirkens forhold til New Age,

den nye spiritualitet osv. Jeg ved ikke, om kirken er ved at blive splittet - men jeg synes, det er bedrøveligt, hvis vi som kirke i Danmark tilsyneladende ikke er i stand til at føre en normal samtale om disse afgørende vigtige ting, men igen og igen skal fordømme og udelukke hinanden fra vores pæne kirkelige fællesskab.

Lad mig slutte med en lille ferieoplevelse, Kirsten og jeg havde, da vi i efteråret besøgte Acorerne, den lille vulkanske og jordskælvsramte øgruppe midt ude i Atlanterhavet. Det var en smuk oplevelse – bl.a. fordi der ikke var så mange turister. De få, der var, kom vi til gengæld i snak med – bl.a. et portugisisk ægtepar, som vi lejede en bil sammen med og kørte rundt på flere af øerne. En lidt ældre mand og hans unge kone.

Han fortalte bl.a. a om det diktatur, de havde oplevet under Salazar helt frem til 1974 og den fattigdom, det medførte – også for ham selv. Da han blev gift første gang i en ung alder, var der ikke råd til børn, syntes han – men dér stødte han så på kirkens forbud mod prævention og så dette sære dogme om, at ægteskabet er til at få børn i. Så han havde bare at få børn, koste hvad det ville. Det var Guds mening.

Det blev så anledningen for ham til at vende kirken og kristendommen ryggen for ikke siden at have noget med dem at gøre, og da han hørte, at jeg var præst, undlod han ikke at gøre opmærksom på kristendommens selvmodsigelser og absurditeter.

"Jeg havde modet til at forlade kirken", sagde han med stolthed. "Mange tænker som jeg, men de tør ikke tage konsekvensen."

I sin tidlige ungdom, fortalte han, havde han været glødende katolik. Det var han opdraget til af sin mor. Så glødende, så han for at lære lidelsens vej at kende havde gået med sten i skoen. (Jeg kunne jo så betro ham, at det var han ikke den eneste, der havde prøvet). Han havde båret celicebælte med pigge, der skar sig ind i kødet, og jeg ved ikke hvad. Men pludselig forlod han altså det hele på et øjeblik. Det ramlede sammen for ham som en stolt bygning under et jordskælv.

Underligt nok kørte vi netop igennem et jordskælvsramt område, mens han fortalte sin historie. Der havde været jordskælv i 1998, husene var stort set blevet genopbygget, men kirkerne havde man endnu ikke haft råd til at gøre noget ved, så de stod der som dagen efter jordskælvet med kirkerummet styrtet ind i sig selv – hist og her stak en statue af jomfru Maria hovedet frem – men ellers lå det som en ruinhob. Tårnet stod endnu – men sært vaklende forskubbet med store

revner – klokkerne var faldet ned og korset på toppen hang nedad. Landsby efter landsby var det det samme dystre billede i et jordskælvsramt område.
Det gjorde et mærkeligt indtryk – både denne bekendelse fra et vildt fremmed menneske og dens illustration i form af de knuste kirkebygninger – ikke mindst fordi jeg i forvejen var og er bekymret for kirkens fremtid – også her hos os. Og det var som en dyster illustration til de tanker, som beskæftiger mig for øjeblikket på flere områder af det kirkelige liv: Strukturmæssigt, ledelsesmæssigt, folkeligt og teologisk. Den kirke, som også er min kirke og altid har været det – som jeg har viet mit liv til og som jeg holder umådelig meget af.
Carlos hed han – Calos Silveira, eller Karl Skov, om man vil, og hans øjne lyste, når han fortalte om sit mod til at forlade sin barndoms kirke og al dens væsen. Og det kan jo være fint nok og al ære værd at gøre op med sin fortid på den måde. Psykologerne vil sikkert sige, at det er nødvendigt. Og alligevel virkede det en lille smule banalt og måske trods alt lidt for nemt. Som et tidstypisk udtryk for en individualistisk tilværelsesopfattelse.
For det er og bliver jo også min kirke og mit fællesskab, og derfor er det ikke modet til at forlade den, jeg ønsker mig, så jeg måske kan realisere mig selv, men modet til at turde forandre den – modet til at give min egen holdning og mine egne drømme til kende – modet til at give udtryk for det, jeg selv tror på, så forskelligt det end kan være måske fra flertallets holdning. I det håb, at vores kirkelige og menneskelige fællesskab ikke lever af enighed og slet ikke ensrettethed, men af levende menneskers frie samtale om, hvad Kristus betyder for hver enkelt af os i dag.

Jeg håber, dette foredrag har været medvirkende til at fremme sådan en fri samtale.